

КВІТЦУМА

МРІЯ

Рододендрон східнокарпатський

Анна Яцків

студентка факультету садово-паркового господарства і ландшафтної архітектури Національного аграрного університету України, м. Київ

В Україні є багато чарівних і дивовижних рослин. Багато з них занесено до Червоної книги.

До дивовижних чудес нашої природи належить і **рододендрон** ("трояндове дерево" — гр.) — рід рослин родини вересових, що є реліктами третинного періоду.

Надзвичайно красивими є представники підроду рододендронів — **азалії**.

В країнах Сходу азалію вважають символом жіночої краси. В Японії її називають "квітка, що зводить з розуму".

Травень — місяць азалії, японською — "сац-Кі", що означає п'ятий місяць за місячним календарем, який був прийнятий у країні висхідного Сонця до 1873 року. Квіти азалії — звичайні чи махрові — захоплюють своєю ніжністю і різноманітністю кольорів: білі, яскраво-червоні, бруслині, коралові, темно-фіолетові...

Найрозповсюдженішими є *Азалія індійська*, *Азалія японська* та їхні гібриди. Азалія — вічно-зелений чагарник висотою 40-50 см. В Україні поширено два види рододендронів: *жовтий* та *східнокарпатський*.

Рододендрон жовтий (*Rhododendron luteum Sweet*), інша назва якого належить Карлу Ліннею — *азалія понтійська* (*Azalea pontica*). Це чагарник висотою близько 2 м, що дуже швидко розростається, з жовтими чи оранжевими духмяними квітами діаметром до 5 см. Бутони квітів довго стоять напіврозквітливими, ніби ховаючи від людського ока свою чарівну красу. Але раптом настає мить, коли бутони аж спалахують яскравими кольорами: на одному кущику може розквітнути одночасно до п'ятисот квітів, і жоден з них не згасає упродовж вісімнадцяти днів, а вся рослина цвіте до 2,5 місяців. Росте рододендрон жовтий невеликими островцями на Поліссі і в горах Кавказу.

Вперше його відкрили на Кавказі, — там він часто утворює суцільні зарості, а інколи його можна помітити навіть на ледь прикритих землею скелях. Потім цю рослину виявили у Малій Азії. Про те, що він росте на Поліссі, довгий час не знали навіть вчені. Місцеве населення дало назву цій рослині — *дряпоштан* (хочете перевірити правильність цієї назви — спробуйте пройти через зарості рододендрону).

У світі садівників рододендрон жовтий користується величезною популярністю. Ще у далекому 1795 році англійський садівник на прізвище Міклер побачив цю рослину на Поліссі і викопав кілька кущів, частину яких згодом продав за великі гроші. З тих часів за рододендром закріпився статус однієї з найгарніших декоративних рослин. В перекладі з грецького "азалія" означає "сухий". І справді, до того, як порозпускаються схожі на троянди квіти, азалія виглядає лише як сухенький кущик із дрібним шершавим листям. Деревина цієї рослини не насичується вологою і завжди залишається

Рододендрон жовтий

**Рододендрон з Астрономічної обсерваторії
Київського національного університету ім. Т. Шевченка**

сухою, тому гілкою азалії в будь яку погоду можна розвести вогонь (хоча в заповіднику, особливо влітку, робити це заборонено і дуже небезпечно).

Звідки ця рослина на Поліссі, як пододала вона тисячі кілометрів і потрапила так далеко від свого первісного ареалу, при цьому не залишивши слідів на своєму шляху?

Довгий час вчені б'ються над розгадкою цієї таємниці, але рододендрон, як і раніше, міцно тримає свої секрети.

Існування значного ареалу рододендрона на Поліссі наштовхнуло майже сто років тому відомого геолога *Олександра Карпінського* на думку про те, що через Полісся проходить межа розлому земної кори, під якою залягає кряж. Звідки ж взявся рододендрон на Поліссі?

Дехто з учених пояснює його появу у цих краях тим, що у третинному періоді Кавказькі гори сполучалися з Волинню Скіфським валом, по якому рододендрон і дістався Полісся. В льодовиковий період вал було зруй-

новано, а рослина залишилась. Інші припускають, що азалія понтійська потрапила до нас з Малої Азії через Балканський півострів, але на самому півострові не збереглася. Існує версія, згідно з якою рододендрон завезли сюди кримські татари, але це мало ймовірно, адже в Криму він не росте. Можливо, колись на території сучасного Полісся й справді височила гірська система, що сполучалася з Кавказом. Деякі її відрогі тяглися в Білорусь і навіть у Скандинавію. Але зараз від неї залишився лише Словечансько-Овруцький кряж — решта опустилася далеко вглиб земної кори, залишивши по собі лише цю прекрасну згадку — азалію.

Із рододендрона виділяють ефірну олію, яку використовують у парфумерній промисловості, також вона має фітонцидну та інсектицидну дію. В нектарі квіток цієї рослини знайдено *глюкозид андромедотоксину* — речовину, що є досить сильною отрутою.

Давньогрецький полководець та письменник *Ксенофонт Афіньський*, який жив у 400-х роках до нашої ери, розповідає про похід своєї армії у Колхиду. Багато солдат наїлись меду, зібраного бджолами з рододендрону, і отруїлись. Цей мед називають п'яним, адже у людини, що спробувала його, він

**Рододендрон з Ботанічного саду
Національного аграрного університету, м. Київ**

**Рододендрон з Ботанічного саду
Національного аграрного університету, м. Київ**

викликає запаморочення, нудоту, судоми, людина виглядає сильно п'яною. В 1877 році такий мед знайшли в долині Батумі, неподалік від тих місць, які описував Ксенофонт. У Поліссі невідомі випадки отруєння людей п'яним медом, але точно відомо що тварини, які скуштували листя або квіток азалії понтійської, гинуть. Букет квіток цієї рослини, якщо він стоїть у зачиненій кімнаті, також є небезпечним — він може спричинити запаморочення та нудоту. Серед заростей рододендрону не рекомендується розбивати намети.

У червні на луках субальпійського поясу серед осок і ситників куртинами зростає рододендрон *східнокарпатський* (*Rhododendron kotcsy*), який занесено до Червоної книги України. Коли побачиш масове і рясне цвітіння рододендрона, просто не віриться, що в суворих умовах високогір'я може вирувати така чаруюча краса і ніжність. Недаремно про цю рослину ходять легенди і складено пісні. В народі її називають "Червоною руюю". В Українських Карпатах рододендрон росте на масивах Чорногора, Мармароський та Свидовець, на Чивчинських горах. Вічнозелені кущики рододендрону

заввишки 10-40 см, стебло розгалужене, молоді гілки опушені. Листки завдовжки до 2 см, зелені, а зісподу — лускато-іржаві, шкірясті і блискучі. Квітки рожево-червоні, іноді білі, зібрані по 5-7 штук у щитковидний зонтик. Цвіте червоне диво у травні-липні.

Популяції східнокарпатського рододендрону численні, однак кількість особин у них зменшується. За останні десятиріччя рослина подекуди (полонина Штиришора на масиві Свидовець та ін.) зникла, через зривання квітів, вирубування, спалювання чагарникових заростей навесні (як засіб боротьби з біловусником на полонинах).

Насолоджуючись красою рододендронів, важко навіть уявити собі, що наші нащадки не побачать цього дива, адже, якщо знищення цих рослин продовжуватиметься такими самими темпами, як це відбувається зараз, вже дуже скоро рододендрони зникнуть з території України. Тож давайте докладемо максимум зусиль і збережемо наше чудове надбання для дітей і їхніх нащадків.

Література

1. Вільна енциклопедія. http://uk.wikipedia.org/wiki/Рододендрон_жовтий
2. Поліський природний заповідник. <http://ukrainainkognita.org.ua/Ukr/Pryroda/Polis%20zapovidnyk/putivnyk2%20PZ.htm>
3. Червона книга України. <http://www.redbook.iatp.org.ua/1996/k1112.htm>
4. Екотуристичний маршрут "Пралісами Чорногори". <http://cbr.nature.org.ua/marshrut/chorn.htm>
5. "О-Ля" флорасервіс. <http://www.o-la-floraservice.com.ua/rododendrons.php>
6. Ботанік онлайн. <http://www.botanikonline.com/modules/Forums/viewtopic.php?=&p=1009>

Рододендрон на схилах г. Чегет (Кавказ, Росія)